Nieuwsblad van het Noorden, 04 september 1978, blz.8

DBLIK•NOORDER RONDBLIK•NOORDER

Wortelboer's kruiden tegen allerlei kwalen

Al waren in de 19e eeuw de meningen niet onverdeeld gunstig over de kruiden van Jacoba Maria Wortelboer, veelbesproken en befaamd waren ze in elk geval wel. Ze hebben de felle aanvallen in het ,,maandblad tegen de kwakzalverij" in 1895 overleefd en zijn tot op de huidige dag nog verkrijgbaar.

Mr. J. P. A. Wortelboer uit Glimmen heeft in ,,Gruoninga", het tijdschrift voor genealogie, naam- en wapenkunde, een artikel gepubliceerd over zijn veelbesproken naamgenote en haar omstreden kruiden, al behoort zij niet tot zijn voorouders en zelfs niet tot de naaste kring van bloedverwanten.

Jacoba Maria Wortelboer werd geboren te Oude Pekela, de stamplaats van de Wortelboers, op 19 mei 1849 als dochter van Liefke Wortelboer, grofsmid aldaar, en Anna Catherina Bakkers.

Op 18 juli 1871 huwde zij te Oude Pekela met Josephus Harmannus Baalman, een man, van wie gezegd werd: twaalf ambachten, dertien ongelukken. Hoe het zij, zijn laatste ambacht, dat van de kruidenhandel was zeker succesvol. Sedert het begin van zijn activiteiten op dit gebied in 1881 hebben de zaken zich tot de Tweede Wereldoorlog voorspoedig ontwikkeld.

Vrij algemeen bekend is het plaatje van het gezicht van een man voor en na het gebruik van Wortelboer's kruiden. Ook de tekst op de verpakking van Jacoba Maria Wortelboer's kruiden, die nog steeds verkrijgbaar zijn bij haar kleinzoon B. B. Baalman in Zuidhorn, is bij velen bekend.

De aanval in 1895 tegen deze kruiden in het ,,Maandblad tegen de kwakzalverij" loog er anders niet om. Mr. Wortelboer nam in zijn artikel de tekst over van die artikelen in dit maandblad.

Daarin wordt gesteld, dat vooral in de provincies Groningen en Friesland door middel van grote advertenties de aandacht gevestigd wordt op de kruiden van Jacoba Maria Wortelboer te Oude Pekela. Zo in de geest van: ,,Zijt gij verkouden? Hebt gij koude gevat? Hebt gij geen eetlust? Neem dan een pakje van mijne kruiden. Duizenden hebben er baat bij gevonden. En waarom zouden zij U niet helpen? Doch wacht U voor namaak".

Een andere advertentie luidde: ,,Duizenden hebben baat gevonden door het gebruik van

Dit plaatje van het gezicht van een man vóór en na het gebruik van Wortelboer's kruiden, is bij ouderen ongetwijfeld bekend.

een pakje kruiden, waarop staat Jacoba Maria Wortelboer. Niet alleen tegen influenza, maar ook tegen gevatte koude, lusteloosheid, slijm, hoest, volheid in de borst, slechte spijsvertering, trage ontlasting, roos, gal, hoofdpijn, pijn onder in de rug, vaak uit een ongestelde maag voortkomende enz".

De gebruiksaanwijzing, bij de kruiden gevoegd, die, evenals sommige advertenties, versierd is met het portret van mejuff. Wortelboer, brengt ons nog verder op de hoogte: ,,Deze kruiden, bereid volgens het aloude recept van mijn voorouders, zijn tot nu toe het beste huismiddel tegen vele ongesteldheden en mogen in geen huisgezin ontbreken".

En verder: ,,Men koopt slechts een pakje voor 30 cent, zet de helft op 2 maatjes genever, brandewijn,cognac of wijn en neeme van dat vocht 3 maal daags een eetlepel vol en men zal spoedig de heilzame uitwerking ondervinden". Het ,,Maandblad tegen de kwakzalverij" waarschuwde ernstig voor dit middel en mej. Wortelboer werd in overweging gegeven de verkoop van haar kruiden te staken. ,,Er mocht eens een Ambtenaar van het Openbaar Ministerie bij het kantongerecht zijn, die haar, op gevoelige wijze opmerkzaam maakte, dat zij art. 30 van de wet, regelende uitoefening der artsenijbereidkunde, bij verkoop van ieder pakje kruiden, 5 maal overtreedt. Aloë, kinabast, sennabladen, gentiaan- en kalmuswortel mogen door onbevoegden, niet beneden de 200 gram voor ieder middel worden verkocht. En zóóveel zit er van ieder niet in het pakje kruiden; het, weegt, in het geheel, nog geen 200 gram. De depothouders maken zich bij verkoop, aan dezelfde overtreding schuldig".

Het gevolg was dat op 4 maart van datzelfde jaar 1895 J. H. Baalman te Oude Pekela, echtgenoot van Jacoba Maria Wortelboer door de kantonrechter in Winschoten bij verstek veroordeeld werd tot *f* 100 boete subs 30 d h, ter zake ,,het verkoopen van geneesmiddelen: aloë, kalmuswortel, sennabladen en alantswortel, voorkomende op de lijst, aangewezen door den Minster van Binnenlandsche Zaken en beneden de hoeveelheid, daarbij voor elk dier geneesmiddelen bepaald, zonder te zijn apotheker of geneeskundige, tot het afleveren van geneesmiddelen bevoegd".

Maar prompt na dat vonnis kwamen er advertenties in de kranten waarin Jacoba Maria Wortelboer berichtte dat zich ,,thans in mijne pakjes Kruiden geen bestanddeelen meer bevinden, die door de geneeskunde schadelijk voor de mensch worden geacht en die niet beneden een bepaald gewicht verkocht mogen worden. Daarvoor zijn in de plaats Maagversterkende, Urine afvoerende Kruiden enz, zoodat mijne pakjes Kruiden niet alleen veel zijn verbeterd, maar ook door ieder winkelier vrij verkocht mogen worden".

In een hoofdartikel in het maandblad tegen de kwakzalverij werd andermaal fel van leer getrokken tegen deze kruiden ,,Zal het publiek nu niet inzien dat het beet wordt genomen? De verkoop van kruiden wordt gevaarlijk — ook voor de verkoopers — en fluks worden geheel andere kruiden samengesteld en verkocht en met dezelfde aanbeveling afgeleverd. Aan dergelijke menschen vertrouwt men zijn gezondheid toe!"

Het publiek bleef niettemin Wortelboer's kruiden gretig afnemen.

Blikvanger